

WENEN - Juristenreis donderdag, 8 - zondag 11 november 2018.

The Economist rangschikt Wenen als 'meest leefbare stad ter wereld' in 2018.

Volgens de Britse historicus, schrijver en journalist, Simon Sebag Montefiore, is Wenen de hoofdstad van 'the empire of the mind' (BBC 2016 - Canvas, 23 december 2018, *Vienna: Empire, Dynasty and Dream*).

Traditie, vernieuwing, illusie, de queeste naar het innerlijke, kleine zekerheden en grote vragen liggen caleidoscopisch verknoopt in de monumentale hoofdstad van ooit een groot keizerrijk en thans een kleine republiek.

De jaarlijkse juristenreizen, georganiseerd door de Vlaamse Juristenvereniging, vormen inmiddels een mooi sextet:

- in november 2013 bezochten we Den Haag, stad van het internationaal recht;
- in november 2014 werd het *Legal London* en waren we drie dagen in de ban van de wondere wereld van common law, Inns of Court, sollicitors en QC's;
- november 2015 bracht ons naar Frankfurt am Main, Europese keizersstad en handelsstad: *Euro am Main*;
- november 2016 ging het naar de Stad der Steden, Rome, bakermat van het Romeins recht, *qualitate qua* bakermat van het continentale privaatrecht;
- en in november 2017 werd het Genève, zetel van de Volkenbond en thuisbasis van talrijke VN- en andere internationale organisaties.

Donderdag, 8 november 2018

17:40: Austrian Airlines vlucht OS354 vliegt 31 Vlaamse juristen, onder wie menige *usual suspect* van de vorige juristenreizen, van Zaventem naar Wenen.

Om 20:00 gaat het per autocar naar hotel 'Das Tigra' -neen, niet *die* Tigra-, centraal gelegen in het *Erste Bezirk*, TieferGraben 14-20.

Na check in belandt ondergetekende met eega en ander aangenaam gezelschap in de typische taverne Lugeck, waar je Weense schnitzel eet met hartige groenteslaatjes. *Echte Klassiker kommen nie aus der Mode*, zoals de taverne zichzelf aanprijst.

Vrijdag, 9 november 2017

Op wandelafstand van ons hotel ligt het Grondwettelijk Hof van Oostenrijk – **Verfassungsgerichtshof Österreich (vfgH)**, Freyburg 8.

Raadsheer 'Richterin' Dr. Sieglinde Gahleitner verwelkomt ons in de statige zittingszaal. Aan weerskanten lezen we de opschriften "Österreich ist eine demokratische Republik" en "Ihr Recht geht vom Volk aus".

De oorsprong van het vfgH gaat terug naar de stichting in 1867 van de Oostenrijks-Hongaarse dubbelmonarchie. De 'Decembergrondwet' (*December Verfassung*) maakte toen van Oostenrijk en Hongarije een constitutionele monarchie.

Er werden een *Reichsgericht* en een *Staatsgerichtshof* opgericht. Het Reichsgericht moest toezien op de naleving van een aantal grondwettelijke rechten. Het Staatsgerichtshof was bevoegd voor de afzetting van ministers, maar er is nooit een zaak van ministeriële afzetting aanhangig gemaakt.

Met de overgang naar de republiek in 1919 werden Reichsgericht en Staatsgerichtshof samengevoegd tot een *Verfassungsgerichtshof*. Vanaf dan was het vfgH vnl. bevoegd voor de grondwettelijke toets van wetten en overheidsoptreden (judicial review – Verfassungsmässigkeit).

Op grond van een noodwet uit 1917 (*Kriegswirtschaftliche Ermächtigungsgesetz*) uit 1917 zette de regering het vfgH in 1933 buitenspel. In de periode 1934-1938 ('Austrofascismus'-periode) werd het vfgH vervangen door een *Bundesgerichtshof*, dat na de Anschluss op 13 maart 1938 bij Nazi-Duitsland eveneens werd afgeschaft.

Na de Tweede Wereldoorlog hernam het vfgH zijn werkzaamheden in 1946.

De kerntaak -i.e. de grondwettelijke toets- van het vfgH ligt thans vervat in artikel 140 (1) van de Oostenrijkse Grondwet: *Der Verfassungsgerichtshof erkennt über Verfassungswidrigkeit*.

Overheidsorganen en partijen in een gerechtelijk geschil kunnen het vfgH om de grondwettelijkheidstoets verzoeken. Zo ook het parlement en deelstaatparlementen indien één derde van de betrokken parlementsleden daarom vraagt.

Het vfgH kan in sommige gevallen verdragen ongrondwettelijk of onwettelijk verklaren en buigt zich ook over bevoegdheidsvraagstukken, vraagstukken van rechtsmacht en geschillen over de wettelijkheid van kiesverrichtingen.

Jaarlijks behandelt het vfgH tussen de 3.000 en de 5.000 casussen.

Raadsheer Gahleitner wijst er op dat de voorbije jaren 45% van deze casussen asielkwesities betroffen.

In de marge van haar betoog vermeldt Raadsheer Gahleitner de nauwe banden en bilaterale 'Austausch' met de Hongaarse collega's. Deze contacten zijn wellicht des te crucialer in het licht van de toestand van de rechtsstaat onder Victor Orban.

Er zijn 14 raadsheren, bijgestaan door stafdiensten en een studiedienst.

Uit hun midden kiezen de raadsheren referendarissen (*Ständige Referenten*) die de zaken voorbereiden volgens expertise. Beraadslagen en beslissen doet het vfgH als college of bij eenvoudige meerderheid. Er is geen opsplitsing in afzonderlijke kamers, wat de eenvormigheid van de rechtspraak ten goede komt. Het beraad is geheim en er worden geen 'dissenting' of 'concurring opinions' openbaar gemaakt.

Aansluitend bij ons bezoek aan het vfgH lunchen we in Das Justiz-Cafe, Smerlingpaltz 10. Das Justiz-Cafe is de kantine op het dak van het neorenaissance (1881) **Oberste Gerichtshof**.

Hofrat Dr. Erich Schwarzenbacher gidt ons door gebouw met bibliotheek. Het Oberste Gerichtshof valt te vergelijken met ons Belgische Hof van Cassatie: het hof buigt zich niet over feitenkwesities, enkel over vraagstukken van rechtstoepassing. Hoewel niet formeel bindend, genieten de arresten van het hof groot gezag en worden ze doorgaans consequent gevolgd door de lagere rechtbanken. Jaarlijks buigt het Oberste Gerichtshof zich over ongeveer 3.000 burgerlijke en 1.000 strafzaken.

In de namiddag bezoeken we het toonaangevende Weense **advocatenkantoor Schönherr**, Schottenring 19 (opgericht in 1950, momenteel 300 advocaten en 200 stafleden).

Dr. iur. en LL.M. (Harvard) Christian Herbst heet ons welkom.

Dr. iur. en LL.M. (New York University) Alexander Popp belicht de strategie van Schönherr. Kort na de val van de Berlijnse Muur in 1989 richtte Schönherr zich op Centraal- en Oost-Europa (CEE) waar Schönherr Oostenrijkse en internationale industriële groepen, banken en verzekeraars begeleidde. Een gemeenschappelijke 'Habsburgse' voorgeschiedenis met landen uit CEE maakte een Oostenrijks kantoor als Schönherr makkelijker aanvaard dan Duitse vergelijkbare kantoren. Grote uitdagingen waren en zijn corruptie, bureaucratie en overdreven formalisme in o.m. overdracht van aandelen (M&A) en arbeidsrecht.

Schönherr rekruteert jong talent in de diverse CEE-landen en staat er belangrijke ondernemingen bij actief in innovatie en hernieuwbare energie.

Dr. iur. Thomas Kulnigg houdt een betoog over 'Schönherr 4.0', o.m. vanuit zijn ervaring als lid van het European Center for E-Commerce and Internet-Law (E-Center).

Elke juridische dienstverlening die wil standhouden zal 100% moeten inzetten op 'LegalTech'. Databases zullen de handboeken overvleugelen.

Schönherr was betrokken bij de ontwikkeling van het Tsjechische *customized contract assembly tool* 'Legito' en de 'Legal Tech Map Austria'.

Om 16:15 sporen we met tram 1 (halte Johann Straussgasse) naar de **Belgische Ambassade en Residentie**, Schönburgstrasse 10, waar we vriendelijk worden ontvangen door Z.E. de heer Ghislain d'hoop, Ambassadeur van België in Oostenrijk, Slovakije, Slovenië en Bosnië-Herzegovina en permanent vertegenwoordiger bij de Verenigde Naties in Wenen, alsook door zijn Britse echtgenote.

De Belgische Ambassade in Wenen vertegenwoordigt tevens België bij de OVSE (Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa). De OVSE beoogt de militaire, economische en humanitaire samenwerking te bevorderen tussen de 57 lidstaten. Er leven ongeveer 2.000 landgenoten in Oostenrijk.

Ambassadeur d'hoop zoomt in op de Belgische expertise (cf. Studiecentrum voor Kernenergie - SCK te Mol) bij het Internationaal Atoomenergieagentschap (IAEA). Belgische experts zijn nauw betrokken bij de begeleiding van verschillende landen inzake nucleaire energie, biomedische toepassingen, dosimetrie en verwerking van nucleair afval. Komen ook aan bod: de Belgische inbreng bij de UNODC (United Nations Office on Drugs & Crime), inzake de strijd tegen corruptie en mensenhandel, bij de UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law) en inzake het 'Wassenaer Arrangement' (Wassenaer 1995 en Wenen 1996) over de beperking van de export van conventionele wapens en van technologieën die voor militaire doeleinden kunnen worden gebruikt.

Zoals vorige juristenreis, toen we werden ontvangen door de Belgische Ambassadeur in Genève, mogen we ook in Wenen vaststellen hoe België, als klein land met een hoogwaardig diplomatiek korps, als internationale bruggenbouwer een niet te onderschatten rol speelt.

Na te hebben mogen genieten van een wandelbuffet op de Ambassade haasten we ons met tram 62 richting Karlsplatz naar het **Wiener KonzertHaus**, Lothringenstrasse 20. In de *Mozart Saal* worden we er de uitvoering bij van werk van Corbett, Scarlatti, Boccherini, Carlos de Seixas en Avison door het Orkest Barroca Casa da Música o.l.v. Andreas Staier. Het concerto nr. 5 van Charles Avison (1709-1770) is voor ondergetekende een revelatie, zeker na een rijk gevulde dag als deze.

Omstreeks 22:00 uur keren we met de U4 tot halte Herrengasse terug naar ons hotel. Het spreekt voor zich dat we onderweg alles doorspoelen in een van Wenen's stemmige bistro's.

Zaterdag, 10 november 2018

Vanuit ons hotel gaat het omstreeks 09:30 te voet richting **Kunsthistorisch Museum** (KHM), Burggring 5. Het KHM huisvest unieke collecties van grote namen als Van Eyck, Rubens en Bruegel.

David Maenhaut, afgevaardigde van Vlaanderen in Centraal en Zuidoost-Europa, verwelkomt ons aan de hoofdingang van het indrukwekkende KHM. Hij geeft toelichting bij de organisatie van de tentoonstelling "**Pieter Bruegel: de hand van de meester**", georganiseerd met de steun van de Vlaamse regering n.a.v. de 450ste sterfdag van Pieter Bruegel de Oudere (ca 1525-1569).

Vervolgens hebben we het voorrecht te worden rondgeleid door Andreas Zimmermann, afdelingshoofd *Kunstvermittlung*. Andreas Zimmermann blijkt een man met passie en oog voor dingen die men niet kan zien. Dankzij hem wordt Bruegel voor ons een openbaring.

Bruegel tematiseert gewone mensen in al hun complexe blijdschap, pech en rampspoed. Hij schildert de waanzin in de schepping. Hieronymus Bosch' invloed is onmiskenbaar: de grote vissen vreten de kleine op.

Brugels imaginaire steden en landschappen verwijzen nooit naar een specifieke plek, maar naar overall, naar de leefwereld van *Elckerlyc*. De gewone man heeft het zwaar tijdens de barre winters: onfortuinlijke jagers keren zonder wild naar huis terug. Vol verwachting stoken hun vrouwen thuis het vuur al heet. Tevergeefs. Op een ander doek blijkt de jager zelf het wild: het mensenpark is wreed en grimmig.

Achter Brugels rug staart de hebberige koper met dikke brilglazen zich blind op het schilderij, maar het wezenlijke ziet hij niet.

Carnaval en Vasten voeren strijd: nietige figuurtjes aarzelen tussen kerk of kroeg.

Te midden van mensen die verder ploeteren in hun beslommeringen is Christus' kruisgang nauwelijks zichtbaar. En de boer hij ploegde voort, met Icarus' val op de achtergrond.

Voor elke stad doemt er wel een galgenveld. De dood, kardinaalshoed op het hoofd, triomfeert achter een groteske muizenval. En is de Dulle Griet een duivels schepsel of een sterke vrouw?

In de 'grote' Toren van Babel -te onderscheiden van de 'kleine' Toren van Babel- is het Romeinse Colosseum mee verwerkt als symbool van hoogmoed (*hybris*). Bruegel lijkt zich eerder te identificeren met de eenvoudige metsers in de linker benedenhoek. De 'kleine' Toren van Babel oogt minder afkeurend: de opkomende steden eisen hun plaats op.

Eén plaats is wel herkenbaar, en wel een zicht op Antwerpen, door een smal venster, met twee geketende aapjes. Bruegel schildert beide aapjes met mededogen. De lonkende vrijheid van de haven is van een andere wereld. Overigens, doet ook de kunstenaar niets anders dan na-apen?

En, voor wie het mocht interesseren, de fameuze 'derde voet' op de Boerenbruiloft blijkt voor wie goed kijkt helemaal geen foutje.

Juristen horen Breugeliaan te zijn: het recht dient de waanzin in de schepping te verzachten, met vallen en opstaan, en met aandacht voor de werkelijke noden van mens en maatschappij.

Zaterdagmiddag is vrij in te vullen. Mogelijkheden en bezienswaardigheden te over.

Ondergetekende en eega hadden -ze waren niet de enigen- hun zinnen gezet op een bezoek aan het **Leopold Museum** (Museumsplatz 1) om zich te laten inpalmen door Egon Schiele (1891-1918) en Gustav Klimt (1862-1918). Klimt en Schiele belichaamden de Weense *Sezession*-beweging, die zich afzette tegen de burgerlijke academische kunst en onze verborgen instincten, gevoelens en herinneringen verkende. Beide schilders zijn overleden in 1918: Schiele aan de Spaanse griep en Klimt aan een hartinfarct. Beide kunstenaars hebben de ondergang van de keizerlijk-koninklijke en apostolische

tijdvoorvoeld, maar overleefden het scharnierjaar 1918 zelf evenmin. Helaas: het Leopold Museum blijkt gesloten.

Gelukkig hoeft plan B niet onder te doen. We wijken uit naar het **Albertina Museum** (Albertinaplatz 1) voor de tentoonstelling *Monet to Picasso. The Batliner Collection*.

Andere reisgenoten passeren een al even boeiende namiddag in Schloss Belvedere, Hofburg of Schloss Schonbrunn.

In de late namiddag blijft er nog wat tijd voor shopping en *Sachertorte* -ge mut er veur zèn, pleegt men in mijn stad, de stad van Bruegels aapjes, te zeggen- bij **Hofzuckerbackerei Demel** (Kohlmarkt 14).

's Avonds volgt het groepsdiner in restaurant **Meissl und Schadn**, in het Grand Ferdinand Hotel, Schuberting 10. David Maenaut, afgevaardigde van Vlaanderen in Centraal en Zuidoost-Europa, doet ons de eer aan mee aan te schuiven. We hebben heel wat te bespreken. Een commercieel aangelegde ober speelt al te ijverig in op een van onze vele zwakheden door extra wijn te laten aanrukken. Onze pientere reisleader grijpt discreet maar onverrichter zake in.

Zondag, 11 november 2018

Om 09:30 zijn we op het appel voor een stadswandeling door het oude Wenen.

Uit de oude doos heeft reisleader Marc Taeymans een keurig, met typemachine uitgetikte wandeling meegebracht van de hand van wijlen zijn schoonvader, L. Van Nuland. Een mooi eerbetoon wellicht, om deze wandeling na zoveel jaren te hernemen.

En zo wandelen we o.a. langs het Pasqualita Haus (Mölkerbastei 8), het huis van baron Pasqualita waar Ludwig van Beethoven (1770-1827) heeft gewoond van 1804-1815. We passeren ook het Collaltopaleis (Platz am Hof, 13) waar wonderkind Wolfgang A. Mozart (1756-1791), amper zes jaar oud, op 2 oktober 1762 voor het eerst publiek optrad. Om in het gezelschap van beroemde componisten te blijven eindigt onze wandeling aan de Spiegelgasse 9, het huis van Franz Schubert (1797-1818).

In de **Augustinerkirche**, Augustinerstrasse 3, wonen we om 11:00 de *Spatzenmesse* bij, opgeluisterd door o.m. het "Confiteor tibi Domine", van Mozart - "auf CD erhältlich". Ook augustijner paters blijken marketeers.

"Werlangsam geht, kommt schneller ans Ziel", zo houdt celebrant P. Mag. Matthias Schlöglosa ons voor.

Een perfecte lijfspreuk ook voor juristen, althans voor wie de essentie van het recht niet uit het oog wil verliezen.

Aansluitend bezoeken we de 650 jaar oude **Nationalbibliothek**, Jozefsplatz 1, op honderd meter van de Augustinerkirche. De 'Prunksaal' is een van de indrukwekkendste historische bibliotheken ter wereld. Ondergetekende waant zich in een historische triller van Umberto Eco.

De namiddag vult ieder in naar eigen inzicht.

Omstreeks 15:15 wacht de autocar ons aan het hotel op om ons naar de luchthaven te brengen. Om 17:25 stijgt Vlucht OS355 van Austrian Airlines op richting Zaventem.

Onze juristenreis 2018 zit er op.

In tegenstelling tot Breugels onfortuinlijke jagers hoeven wij niet onverrichterzake huiswaarts: we hadden een memorabel rendez-vous met de 'meest leefbare stad ter wereld', 'empire of the mind'.

Bruno Coppieters – januari 2019
Bestuurslid VJV